

ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ

Розглянуто бухгалтерський облік як єдину інформаційну систему, що використовується для управління. Досліджено потреби різних груп користувачів звітної інформації та для побудови наукової теорії вивчено базові поняття

Постановка проблеми. За останні роки спостерігаються суттєві зміни в світовому співтоваристві: прискорюються процеси глобалізації економіки, стрімко розвиваються інформаційні технології і, відповідно, зростають потреби користувачів в інформації, щоб отримати оперативні та достовірні дані про діяльності компаній, які діють на світовому рівні. Інтереси теперішніх користувачів звітності значно відрізняються від інтересів, характерних для їх попередників. Тому виникає необхідність створити найбільш прозору фінансову та нефінансову інформацію, яка надається в звітності підприємств.

Звітність може розглядатися як інформаційний продукт. Відповідно, для побудови системи звітності повинні дотримуватися закони розвитку інформації. Основною властивістю інформації, у тому числі і звітної, є її корисність, що реалізується у момент її споживання користувачами для результатів своєї економічної діяльності.

Сьогодні практично відбувається зіткнення інтересів користувачів зовнішньої звітності й осіб, які її формують. Більшість користувачів, особливо інвестори та кредитори, не задоволені існуючою фінансовою звітністю підприємств з наступних причин:

1) між виникненням факту господарського життя, його реєстрацією і відображенням у фінансовій звітності – великий розрив у часі (рік, а то й більше), а тому надана користувачу інформація є неактуальною, або не відповідає дійсності;

2) користувачі звітності незадоволені її якістю і складом (з наданих показників не можна оцінити якість діяльності підприємства);

3) недостатня кількість показників фінансової звітності не дає змоги провести якісний аналіз діяльності підприємства й, відповідно, сформулювати обґрунтовані прогнози для прийняття необхідних управлінських рішень.

Кваліфікований користувач інформації, відображеної в звітності, повинен усвідомлювати різницю між бухгалтерською, фінансовою та податковою звітністю, суттєвою відмінністю яких є характер розкриття даних бухгалтерського обліку, орієнтований на інтереси осіб, які приймають фінансові рішення. Багато науковців ототожнюють поняття бухгалтерської та фінансової звітності, в тексті використовують словосполучення “бухгалтерська (фінансова) звітність”. У результаті виникає потреба перегляду понять, їх уточнення та переосмислення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що питання розмежування бухгалтерської та фінансової звітності активно обговорюється багатьма вченими на сторінках періодичних видань. Дане питання досліджували: І.Ф. Ветрова, О.А. Миронова, М.А. Азарська, С.В. Банк, Н.К. Панасенко, А.В. Мешков, І.Н. Саннікова. Питання, пов’язані з якістю інформації, яка формується в бухгалтерському обліку та звітності, розглядали Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, А.А. Мазуренко.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі звітності, її видів в єдиній інформаційній системі бухгалтерського обліку та вивченні базових понять, без яких неможливо побудувати наукову теорію.

Виклад основного матеріалу. Бухгалтерський облік є єдиною інформаційною системою, яка використовується для управління. Призначенням єдиної системи бухгалтерського обліку є забезпечення інформацією процесу управління для ефективного використання ресурсів і збереження власності. Бухгалтерський облік має бути безперервним процесом і організованим на єдиній основі. На підставі показників, які формуються в системі бухгалтерського обліку, повинні визначатися показники звітності для різних користувачів. Лише єдина система бухгалтерського обліку виступає гарантом довіри суспільства до облікової інформації [6, с. 16].

Бухгалтерський облік як інформаційна цілісна система функціонує у певному технологічному режимі. Технологія ведення бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів збирання та обробки, систематизації та узагальнення облікових даних з метою отримання необхідної інформації.

Схематично технологію ведення обліку можна представити наступним чином (рис. 1).

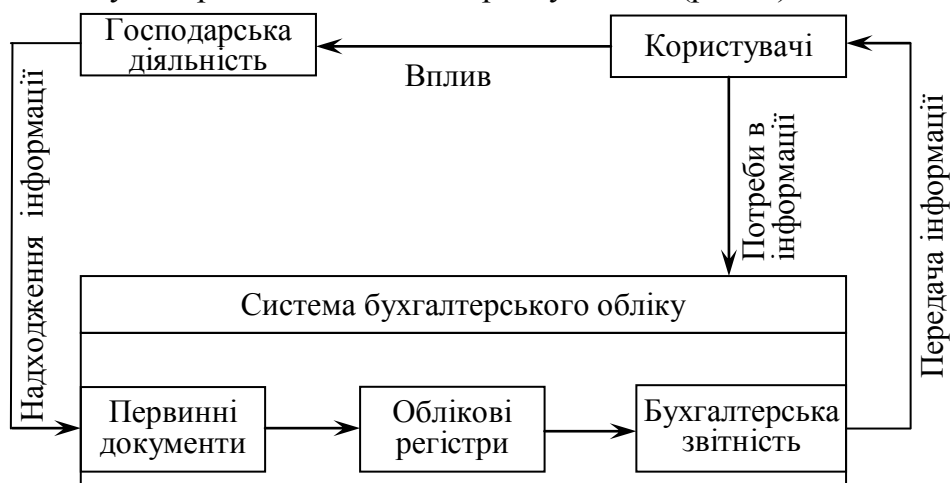
Рис. 1. Схема технології ведення бухгалтерського обліку

Технологія бухгалтерського обліку – це, перш за все, науково організований обліковий процес, що передбачає виконання облікових робіт у певній послідовності за окремими стадіями, які тісно пов’язані між собою та становлять єдину систему. Бухгалтерський процес як правило завершується складанням звітності [3].

Інформація про господарську діяльність підприємства цікавить не лише його власників і керівників, а й широке коло інших користувачів, які приймають рішення щодо діяльності з цим підприємством, дотримання укладених ним угод, встановлених норм і правил. Саме бухгалтерський облік надає таку інформацію у вигляді певної сукупності показників звітності.

Бухгалтерська звітність – це звітність, яку складають на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб різних груп користувачів. Отже, бухгалтерська звітність є способом передачі інформації користувачам.

Таким чином, у бухгалтерському обліку відображаються господарські операції, які значною мірою є наслідком рішень користувачів, а бухгалтерська звітність забезпечує зворотний зв’язок з користувачами (рис. 2).

Рис. 2. Взаємозв’язок бухгалтерського обліку з його об’єктом і користувачами

Отже, головна мета ведення бухгалтерського обліку – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Для забезпечення інтересів користувачів бухгалтерський облік є об'єктом регулювання з боку держави.

Як зазначено в Законі “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” (ст. 1) та в П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (п. 3), користувачами звітності є фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

В Законі України “Про аудиторську діяльність” (стаття 9) зазначено, що користувачами бухгалтерської звітності можуть бути уповноважені на підставі законів України представники органів державної влади, юридичні та фізичні особи, зацікавлені в наслідках господарської діяльності суб'єктів, в тому числі: власники, засновники господарюючого суб'єкта, кредитори, інвестори та інші особи, які відповідно до чинного законодавства мають право на отримання інформації, що міститься в бухгалтерській звітності [10, с. 24].

У сучасному складному економічному механізмі здійснення суспільного відтворення без інформаційних потоків неможливе, оскільки саме вони супроводжують і координують утворення і використання фінансових та матеріальних ресурсів. Інформаційний простір є найважливішою інтегруючою формою всього суспільного виробництва. Інформація використовується у відтворювальному процесі й віддзеркалює цей процес та його результати [15].

Для забезпечення діяльності для будь-якої організації, установи чи підприємства необхідні певні ресурси – матеріали, робоча сила, обладнання, приміщення тощо. В умовах ринкової економіки, на відміну від радянської, за всі ці фактори необхідно платити. Для ефективної діяльності установ чи підприємств потрібна інформація про кількість ресурсів, способи їх фінансування та результати використання. Інформацію також потребують і зовнішні користувачі – люди, які не пов'язані з діяльністю установи чи підприємства. Вони також повинні бути поінформованими про діяльність підприємства. Бухгалтерський облік – це система, яка може забезпечити цю інформацію.

У своїй діяльності підприємства можуть використовувати різну за характером інформацію як фінансового, так і нефінансового характеру. В цілому, всю інформацію можна представити в наступному вигляді (рис. 3).

Рис. 3. Види інформації

Кваліфіковану інформацію можна виразити в цифрах. До некваліфікованої інформації належить будь-яка інформація, що надходить внаслідок проведення переговорів; візуальна, з телевізійних програм, радіо, газет тощо. Бухгалтерський облік в основному пов'язаний з кваліфікованою інформацією.

Оперативна інформація – це інформація, яка пов'язана з щоденною діяльністю підприємства. Оперативна інформація надходить постійно з різних джерел.

Фінансова інформація необхідна як менеджерам компанії, так і зовнішнім користувачам: організаціям, акціонерам, банкам та іншим кредиторам, урядовим установам та спільноті. Акціонерам необхідна інформація про те, наскільки успішно працює компанія. Якщо вони вирішують продати свої акції, їм потрібна інформація про те, якою може бути вартість цих акцій на ринку. Таку ж саму інформацію потребують майбутні покупці акцій. Якщо компанії потрібен кредит, банк, чи будь-який інший кредитор, вимагає інформацію про платоспроможність компанії та її ліквідність. Ця інформація розкривається у фінансових документах, які ведуться компанією. Зовнішні користувачі можуть вимагати, щоб компанія підготувала інформацію відповідно до їх вимог. Однак у багатьох випадках вони користуються інформацією, яку складає сама компанія.

Ціль фінансових звітів полягає в представленні користувачам корисної інформації. На даний час практично в усіх країнах з розвинутою ринковою

економікою визнана необхідність задоволення потреб в інформації численних користувачів, яких, як правило, поділяють на такі три основні групи:

- 1) користувачі, які безпосередньо зайняті бізнесом в даній корпорації;
- 2) користувачі, які знаходяться за межами корпорації, але які мають пряму фінансову зацікавленість в бізнесі;
- 3) користувачі, які мають непряму зацікавленість в бізнесі.

Кожна із зазначених груп виходячи із своїх цілей детально вивчає фінансову звітність. Значне місце в зарубіжній літературі з бухгалтерського обліку відведене питанням якісних характеристик звітної інформації. До них відносяться: зрозумілість, доцільність, своєчасність, значущість, цінність для прогнозування і зіставлення результатів, достовірність, правдивість представлених даних [11, с. 24].

Згідно з міжнародними стандартами вважається недоцільним в фінансових звітах представляти інформацію, недоступну для розуміння користувачів. Іншими словами, інформація повинна бути наділена такими якостями, які дають можливість користувачу розкрити її характер і сутність. Для ясного розуміння інформації потрібно, щоб форма звітів, заголовки, поняття, терміни, класифікація даних, зміст приміток і інші компоненти звітів відображали сутність запитань, були не двозначними, чіткими і не містили надлишкових фактів.

При перекладі фінансової звітності МСФЗ повинні забезпечити користувача точністю та ясністю представленої інформації. Якщо фінансові звіти викладені незрозуміло, їх можуть використовувати лише обмежене коло спеціалістів, тобто ціль представлення фінансової інформації не досягається.

В західній економічній літературі постійно підкреслюється, що користувачі фінансової інформації повинні володіти певними знаннями в області комерційної і економічної діяльності та мати уявлення про міжнародні правила складання фінансової звітності.

В різних країнах бухгалтерські звіти можуть значно відрізнятись, оскільки призначені для різноманітних цілей і різних груп користувачів.

Склад і порядок формування фінансових звітів підприємств визначається потребами зацікавлених користувачів. Історично на вільному ринку капіталів різних країн домінували різні групи користувачів, це і спричинило виникнення розбіжностей в системах бухгалтерського обліку і звітності країн [7, с. 6]. Вказані розбіжності розвивались і трансформувались в моделі бухгалтерського обліку, які, як правило, класифікують за територіальною ознакою (табл. 1).

Таблиця 1. Моделі бухгалтерського обліку

Назва	Основні представники	Провідна ідея
Англо-американська модель	США, Англія, Голландія, країни Британської Співдружності	Задоволення інформаційних потреб ринку капіталів, що орієнтується на приватних інвесторів . Втручання державних органів в процеси регулювання і формування методології бухгалтерського обліку мінімальне. Облікові регулятиви розробляються бухгалтерським співтовариством країн і, як правило, мають рекомендаційний характер. Бухгалтерський облік орієнтується на обчислення прибутку і деталізацію його використання. Головними користувачами інформації фінансової звітності є учасники ринку цінних паперів
Континентальна модель	країни Європи, франкомовні країни Африки та Японія	Фінансування компаній в більшій мірі здійснюється не фондовими ринками, а банківським сектором. У зв'язку з тим, що банківська діяльність чітко контролюється державою, бухгалтерський облік в цих країнах регламентується законодавчо і відрізняється значною консервативністю. При цьому орієнтація на управлінські потреби кредиторів не є пріоритетною задачею обліку. Облікова практика направлена на задоволення потреб уряду та на вирішення питань щодо оподаткування відповідно з національним макроекономічним планом
Південно-американська модель	країни Латинської Америки	Орієнтація обліку на потреби державних планових органів . Методи ведення обліку не достатньо уніфіковані. Характерною відмінністю цієї моделі є перманентна корекція облікових даних на темпи інфляції. У звітності в достатньому об'ємі представлена інформація, яка необхідна для реалізації податкової політики держави
Ісламська модель	країни Близького Сходу	Знаходиться під значним впливом релігійних ідей і має наступні особливості: забороняється отримувати дивіденди як прибуток; при оцінці активів та зобов'язань компанії перевага надається ринковим цінам
Інтернаціональна модель		Процеси глобалізації та інтернаціоналізації економічних, політичних і суспільних відносин поступово призводять до утворення світового ринку, для якого не існує національних бар'єрів. Створюються і успішно діють транснаціональні корпорації, які мають підприємства в різних країнах світу. Європейські країни формують єдиний економічний простір. На території цих країн введена єдина валюта – євро. Ці причини стали передумовою для формування системи облікової інформації на міжнародному рівні – Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). МСФЗ представляє собою систему правил ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської звітності, яка функціонує на міжнародному рівні

Пріоритетними користувачами фінансової звітності з позиції МСФЗ є інвестори. Міжнародні стандарти виходять з того, що бухгалтерський облік ведеться для управління фінансовими потоками та вкладеннями зі сторони інвестора – несуттєво, власника або кредитора. В цьому полягає їх головна відмінність від українського обліку, який ведеться адміністратором, в інтересах власника для відображення результатів діяльності об'єкта власності.

В українській нормативно-правовій базі і науковій літературі з бухгалтерського обліку спостерігається ототожнення бухгалтерської та фінансової звітності. Разом з тим така позиція є сумнівною.

Поняття бухгалтерської та фінансової звітності врегульовано П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, згідно якого:

- бухгалтерська звітність – “звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів”;
- фінансова звітність – “бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період”.

Наведемо поняття фінансової та бухгалтерської звітності в довідковій літературі (табл. 2).

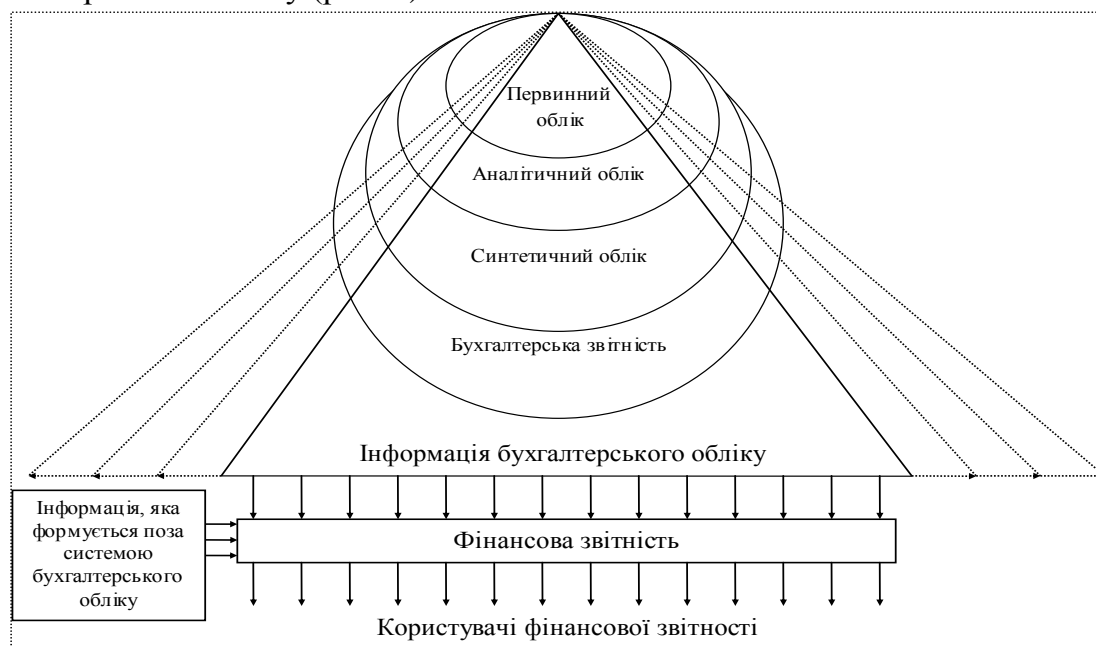
Таблиця 2. Поняття “фінансової” та “бухгалтерської” звітності в довідковій літературі

Джерело	Поняття “бухгалтерська звітність”	Поняття “фінансова звітність”
Большой бухгалтерский словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна [1]	Звітність бухгалтерська – єдина система даних про майновий та фінансовий стан організації і про результати її господарської діяльності, що складається на основі даних бухгалтерського обліку за встановленими формами [с. 286]	Звітність фінансова – обов’язкова форма звітності, що складається у відповідності з вимогами закону суб’єктами господарювання; є звітом про діяльність компанії в минулому фінансовому році, що показана в конкретних цифрах [с. 285]
Бухгалтерський словник. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця [5]	Звітність бухгалтерська – звітність, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб окремих користувачів [с. 73]	Звітність фінансова – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [с. 73]
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Паргин Г.О. Облік і аудит: термінологічний словник [9]	Звітність бухгалтерська – система узагальнених підсумкових показників бухгалтерського обліку, що відбиває наростаючим підсумком майновий та фінансовий стан підприємства, організації, установи, результати їх господарської діяльності за звітний період (місяць, квартал, рік) і базується на даних синтетичного і аналітичного обліку [с. 241]	Звітність фінансова – сукупність форм звітності, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [с. 241]
Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней [14]	Звітність бухгалтерська – це система облікових показників, які відображають господарську діяльність фірми за певний період	
В.А. Терехова [8]		Звітність фінансова – це представлення даних про господарську діяльність і фінансову позицію компанії

Отже, наведене вище переконує, що поняття “бухгалтерська звітність” значно ширше, ніж поняття “фінансова звітність” [4]. Також бухгалтерська звітність визначається лише з позиції вже здійснених фактів господарського життя, а головним завданням фінансової звітності є задоволення потреб широкого кола користувачів фінансової інформації, яка є необхідною для прийняття економічних рішень. Для виконання цього завдання фінансова звітність повинна включати данні про активи, зобов’язання, власний капітал, доходи та витрати (включаючи прибутки і збитки), рух грошових коштів. Дане визначення в більшій мірі відповідає сучасним вимогам, тому що в фінансовій звітності передбачається наявність показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, наприклад, таких, як доходність, рентабельність власного капіталу, рентабельність операційної діяльності, рентабельність продажу.

Звітність виступає завершальним етапом облікового циклу. На рисунку показано місце бухгалтерської звітності в інформаційній системі бухгалтерського обліку (рис. 4).

Рис. 4. Використання інформації бухгалтерського обліку для формування показників фінансової звітності [12, с. 38-42].

За своєю економічною сутністю бухгалтерська звітність традиційно базується на концепції відповідності вимогам національного бухгалтерського законодавства, а фінансова звітність – на стандартах, які передбачають формування і розкриття показників, що відповідають концепції ризикового фінансового капіталу.

В міжнародних стандартах не наводиться визначення фінансової звітності. Закордонний досвід свідчить, що особливості застосування МСФЗ в кожній країні мають свою специфіку. Використовуючи дані від первинного до синтетичного обліку, можна сформуванати лише суто бухгалтерську звітність. Саме цьому відповідає система українських стандартів – П(С)БО.

На основі інформації, сформованої поза системою бухгалтерського обліку, можна розробити різну за змістом, відповідно до потреб й інформаційних запитів користувачів фінансову звітність.

Незважаючи на реформування вітчизняного обліку відповідно до МСФЗ, в наших умовах можна говорити лише про бухгалтерську звітність. Головна причина – відсутність розвиненого фондового ринку [13, с. 24-30].

Професор Бутинець Ф.Ф. в своїй монографії “Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Частина 2” також розглядає питання стосовно того, що складаємо та надаємо – бухгалтерську звітність чи фінансову? Вчений стверджує, що “термін “бухгалтерська звітність” означає лише те, що ця звітність підготовлена у системі бухгалтерського обліку і відповідає вимогам теоретичних принципів, закладених в основу даної системи. Простіше кажучи, “бухгалтерська” – означає “зроблена бухгалтером” з усіма наслідками, що звідси випливають. Визначення “фінансова звітність” не містить в собі відповіді на питання “хто це зробив?”. Вона орієнтує на цільову спрямованість об’єкта, що означає: “для чого він призначений?”. Ця вказівка на фінансову сутність звітності означає, що вона може бути використана для досягнення її користувачами певних фінансових цілей. Фінансовою метою будь-якої людини є збільшення власного багатства шляхом максимізації своїх майбутніх грошових доходів; єдиним способом досягнення цієї мети є інвестування – відмова від споживання готівкових ресурсів та використання їх для виробничих цілей з метою подальшого повернення нарощуваної величини інвестиційної вартості. Таким чином, у визначенні “фінансова звітність” містяться відповіді на багато питань, поставлених вище: користувачами звітності є реальні та потенційні інвестори корпорації; їх цілі полягають у збільшенні власного багатства; досягнення таких цілей здійснюється шляхом збільшення вартості ресурсів (капіталу), що інвестуються ними у певну корпорацію. Відповідно, фінансова звітність – це спосіб інформування інвесторів про те, наскільки ефективним є управлінський персонал та управління в цілому у досягненні основної мети. Відомості з фінансових звітів допомагають інвесторам особисто (суб’єктивно) оцінити реальну вартість капіталу, що ними інвестується. Проте фінансисти стверджують, що орієнтація бухгалтерського обліку на минулі події, високий ступінь суб’єктивізму при розрахунку основних показників, необхідність застосування умовного розподілу доходів і витрат між об’єктами обліку, – ці та багато інших особливостей роблять бухгалтерські дані непридатними для оцінки фактичної вартості капіталу корпорацій.” [2, с. 349].

Узагальнюючи вищесказане, професор висловлює думку: користувачам потрібна саме фінансова звітність корпорацій. На її основі вони могли б оцінювати вартість вкладеного ними до корпорації капіталу і робити висновок про ефективність зусиль менеджменту у досягненні основної мети – збільшення вартості капіталу. Фінансова звітність не обов’язково повинна бути лише бухгалтерською, так як бухгалтерський

облік за своєю природою не орієнтований на оцінку реальної вартості капіталу (тобто на вимірювання майбутніх грошових потоків).

Крім того, для створення привабливого інвестиційного клімату, а також для здійснення заходів контролю за станом національного товарного ринку необхідна адаптація бухгалтерського обліку та звітності до вимог фондового ринку і формування періодичної (проміжної) і річної фондової (біржової) звітності (як різновид фінансової звітності).

Система показників бухгалтерського обліку і звітності, орієнтована на розкриття інформації для зовнішніх користувачів в зв'язку з досягненням економічних інтересів, а також з оцінкою ефективності менеджменту і стратегічного управління підприємства, повинна визнаватися як фінансова.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для того, щоб дані обліку були корисними, бухгалтер повинен чітко знати, для кого він готує інформацію і з якою метою вона буде використана.

Поняття цінності інформації має сенс при наявності суб'єкта, що використовує інформацію, а також цілі, які ставить перед собою цей суб'єкт. Не має сумнівів у тому, що одна й та сама інформація має для різних суб'єктів неоднакову ступінь цінності, оскільки цінність як філософська категорія суб'єктивна у своїй основі і залежить від цілей, інтересів, потреб користувачів інформації.

Різним групам користувачів потрібна різна інформація, яка надається підприємствами в формі звітності. В нашій країні вона отримала назву бухгалтерська, а в західних країнах – фінансова, що призвело до звуження поняття бухгалтерська звітність. Однак дослідження показали, що фінансова звітність є частиною бухгалтерської звітності.

Бухгалтерська звітність – це звітність, яка формується за даними єдиної системи бухгалтерського обліку.

Фінансова звітність - це представлення даних про господарську діяльність і фінансову позицію компанії для прийняття економічних рішень.

Отже, на основі інформації єдиної системи бухгалтерського обліку можна отримати лише бухгалтерську звітність, а інформація, яка формується поза системою бухгалтерського обліку є базою для формування фінансової звітності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Большой бухгалтерский словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Частина 2. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 524 с.

3. *Бутинець Ф.Ф.* Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 444 с.
4. *Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М., Петренко Н.І.* Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: Монографія / За редакцією проф. *Ф.Ф. Бутинця*. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564 с.
5. Бухгалтерський словник / За ред. проф. *Ф.Ф. Бутинця*. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 224 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. проф. *Ф.Ф. Бутинця*. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 832 с.
7. *Вахрушина М.А., Мельникова Л.А., Пласкова Н.С.* Международные стандарты учета и финансовой отчетности: Учеб. пособие / Под ред. М.А. Вахрушиной. – М.: Вузовский учебник, 2005. – 320 с.
8. *Ветрова И.Ф.* Сущность корпоративной отчетности // Международный бухгалтерский учет. – 2005. - № 1. – с. 21-27
9. *Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О.* Облік і аудит: термінологічний словник. – Львів: Центр Європи, 2002. – 671 с.
10. Звітність підприємств. Навчальний посібник / За ред. Професора *Вериги Ю.А.* – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 656 с.
11. *Мазуренко А.А.* Зарубежный бухгалтерский учет и аудит: учебное пособие / *А.А. Мазуренко*; под ред. засл. деят. Науки РФ, д-ра экон. наук, проф. *Л.И. Ушвицкого*. – М.: КНОРУС, 2005. – с. 240.
12. *Миронова О.А., Азарская М.А.* Формирование отчетности страховых организаций в условиях перехода на МСФО // Международный бухгалтерский учет. – 2005. – № 1. – С. 38-42
13. *Санникова И.Н.* Почему российская бухгалтерская отчетность не может стать финансовой? // Международный бухгалтерский учет. – 2005. - № 12. – С. 24-30
14. *Соколов Я. В.* Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учебн. Пособие для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.: ил.
15. *Чижевська Л.В.* Бухгалтерський облік: розвиток методології, професійне навчання: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 304 с.